

triska mottagning, Norra Stockholms psykiatri.

Manualen ger möjligheter att systematiskt beakta och beskriva individens kulturella identitet, kulturella förklaringar till sjukdom (eng »illness«), kulturella faktorer som har betydelse för den psykosociala miljön och funktionsnivån som kan påverka mötet mellan individen och klinikern. Kulturformuleringen avslutas med en övergripande diskussion om hur beaktande av kulturella faktorer påverkar en allsidig diagnostik och utformning av en gemensam och realistisk behandlingsplan.

Kulturformuleringens grund är den etnografiskt inspirerade patientintervjun. Etnografien betonar betydelsen av att betrakta människorna som aktörer och försöka förstå deras perspektiv.

Författarna har utökat manualen med ett avsnitt om migration och ackulturation, om förändring som innebär förändring inte bara på gruppnivå utan ibland också av individens identitet. Frågor om identitet kan upplevas som känsliga, och författarna betonar vikten av att kliniker på ett respektfullt sätt tar reda på hur det ser ut för den enskilda patienten.

I manualen ges förslag på relevanta frågor för varje avsnitt av patientintervjun. Den är skriven på ett ödmjukt sätt och uppmanar på flera ställen till att man inom vården inte ska kategorisera människor genom att t ex tillskriva dem en uppfattning utifrån kultur och etnicitet. I stället bör behandlaren aktivt försöka ta reda på vad patienten kommunicerar och vilken mening hon ger sina besvär och sin situation.

Intervjun i kulturformuleringen kan gärna genomföras så tidigt som möjligt i bedömningsprocessen, t ex vid något av de första återbesöken. Intervjuare kan vara klinikern som ansvarar för den diagnostiska bedömningen eller en teammedarbetare.

Manualen är ett viktigt komplement till diagnostik av psykiska besvär och sjukdomar. Den ökar klinikerns möjlighet att göra en korrekt nosologisk kategorisering, förstå patientens perspektiv, skapa en bra behandlingsallians och utforma en gemensam behandlingsplan. Den är lättförståelig och har ett behändigt format.

Begrepp förklaras på ett bra sätt. Det som kanske också kunnat ingå är några fenomen som uppstår vid översättning. T ex »psychiatric disorders« har på svenska blivit »psykiska sjukdomar«. En diskussion om begreppen »illness«, »disorder«, »disease« och »sickness« hade varit på sin plats.

»Kultur, kontext och psykiatrisk diagnostik« kan varmt rekommenderas till en större läsekrets än enbart till dem inom klinisk psykiatri och undervisning. Man kan också läsa manualen som en bok, reflektera över kulturens betydelse, över samhörighet och tillhörighet både när det gäller patienter och en själv som behandlare.

Viktig läsning för vårdcentraler

Livskraft ur gemenskap – om socialt kapital och folkhälsa. 175 sidor.

Författare: Markku T Hyypä.

Förlag: Studentlitteratur; 2007. ISBN 978-91-44-04789-8.

Recensent: Bengt Lagerkvist, docent, Umeå. rehabeuroab@mariehem.net

Hemulen tänker på Mumindalen och minns hur det är att vakna glad. Så inleder Hyypä sin bok om det sociala kapitalets betydelse för hälsan. Varför lever finlandssvenskar betydligt längre än finländare i öst?

Det var den frågan som ledde överläkaren vid Finlands Folkhälsoinstitut, som också är docent i både neurologi och rehabilitering, till att börja sina efterforskningar om den svensktalande minoritetens hälsa i Finland. Han vidgar sina studier och finner att »kustfolk« i väster som finlandssvenskarna kring Vasa, ålänningarna, hallänningarna i Sverige och folk på Norges västkust lever längre än övriga i respektive länder.

Förklaringen är det sociala kapitalet, som definieras som en »vi-känsla«, en gemenskap och tillit liknande den vi känner från Mumindalen. Ett genombrott var amerikanen Putmans undersökning av de sociala skillnaderna i Nord- och Syditalien som var starkt kopplade till hälsan mätt som levnadsålder.

Han påvisade också det sociala kapitalets nedgång i USA, som satte igång en global aktivitet bland ekonomi- och samhällsforskare. Putnam definierade det sociala kapitalet som medborgarnas inbördes tillit, normer och nätverk, som förbättrar samhällets verksamhet.

Kritiken har varit hård mot detta begrepp som är lätt att uppfatta som flummigt. I praktiken innebär det att människor, utöver banden till familj och arbetskamrater, har svaga och frivilliga sociala förbindelser. Det kan vara idrottsföreningar, sångköror, kyrkan och så vidare, där man har tillit till varandra och ett gemensamt mål. Starka förbindelser som sekter eller politiska partier med starka band anses snarast ha en skadlig effekt på hälsan.

Ska man tro på detta? Hyyppä argumenterar övertygande från sina stora studier av finlandssvenskarna. I en lång uppföljning finner han att bland de mest hobbyaktiva lever 94 procent efter 20 år men endast 79 procent av den mest passiva fjärdedelen. Detta var oberoende av andra kända riskfaktorer, som rökning, övervikt med flera kända hälsorisker, som han följde och korregerade för.

Han går så långt att han säger att de mest passiva har samma dödsrisk som rökarna. Det sociala kapitalet har därmed ingen påverkan på cancerdödligheten.

I en betydande litteraturgenomgång visar Hyypä hur OECD, WHO och Världsbanken har tagit upp begreppet och bedriver aktiv forskning. Det sociala kapitalet definieras lite olika av dem med tyngdpunkten på nätverk och stöd respektive social sammanhållning. När det gäller antal föreningar och medlemskap bland medborgare ligger Sverige i topp.

Men tendensen är sjunkande liksom i många andra länder. Tillhörighet till ett mindre kollektiv, t ex en sångkör, är stärkande för självkänslan, som är en av de mest hållbara parametrarna för god folkhälsa.

Boken kanske inte har så mycket nytt att ge epidemiologerna, som naturligtvis känner till dessa fakta. Den är lättläst och närmast populärt skriven med en del upprepningar. Det gör att man kan ta till sig budskapet nästan var man än slår upp den.

Den borde vara en viktig läsning på vårdcentralerna. Det finns ett starkt vetenskapligt underlag för att ordinera sångköror, ornitologiska föreningar och bridgekvällar till dem som vill öka sin välfärd och leva länge. Så att man vaknar glad, som i Mumindalen. ■